

Проф. др Ружица Петровић

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу

Јагодина

Висока школа сруковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу

ДИЈАЛОГ КАО ПУТ САЗНАЈНЕ И МОРАЛНЕ САМОПРОМЕНЕ

Љубивоје Стојановић, *Култура дијалога*, Висока школа сруковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу, 2013.

Значајан прилог проучавању и унапређењу међуљудских односа доноси књига проф. др Љубивоја Стојановића *Култура дијалога* објављена 2013. године у издању „Високе школе сруковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу“. Као и остала његова дела и ово карактерише добра теоретска утемељеност заснована на теолошким и филозофским знањима и лично боготражитељско искуство утемељено на живој речи Јеванђеља. Кроз структуру чији садржај обухвата пет поглавља: *Различитост као покретач стваралаштва*, *Дијалог као стваралачка неопходност*, *Стваралачка одговорност у дијалогу*, *Дијалог као пут остварења слободне личности* и *Дијалог као стална прогресија добра*, аутор целовито и продубљено захвата различите слојеве феномена дијалога.

У првом поглављу *Различитост као покретач стваралаштва*, он полази од основне антрополошке тезе да се сваки човек рађа као јединствено, непоновљиво, боголико биће, даривано разноврсним енергијама које је дужан у току живота да препозна и развије до највише мере свог личног духовног и моралног раста. Међутим, оно што се на индивидуалном плану доживљава као велико богатство које свака особа настоји да угради у идентитет своје личности, на друштвеном плану често губи карактер благодати и постаје тачка раздвајања, предмет осуђивања, и одбацивања. Зато аутор наглашава да *крајњи домет успешности у дијалогу јесте стање у коме се на разлике не гледа као на нешто где треба поступити по систему елиминација и надгласавања*. Да не би дошло до дискриминације и омаловажавања другог, важно је у оквиру породичног, школског и ширег друштвеног система васпитања угадити оне вредности које су неопходан предуслов за културу дијалога, коју проф. Стојановић схвата као *процес који непрестано траје, који треба да буде осмишљен добронамерношћу свих учесника и спремношћу да се оствари јединство у различитости*.

Једна од основних вредности неопходна за процес дијалога коју аутор истиче јесте *толеранција* као израз поштовања другог у његовој различитости и као спремност да се другом не нарушава право на другачије мишљење и поступање. Међутим, као и свако друго добро које своју одлику гради на мери као средини између сувишка и недостатка, тако и толеранција задржава карактер врлине све дотле док се односи на очување слободе мишљења,

изражавања и деловања у домену који не угрожава другог. Оног момента када неко својим говором и понашањем вређа достојанство другог човека, и угрожава његову слободу, онда не само да нисмо дужни да такво поступање толеришемо, већ смо позвани да на њега реагујемо. Ако пођемо од тога да основни морални проблем није у постојању зла у свету, већ у људској немарности и равнодушности према њему, онда треба знати да као што смо одговорни за очување права другог да слободно испољава и развија своју различитост, тако смо дужни и да не показујемо трпеливост према ономе што је окренуто угрожавању човечности, јер свако трпљење зла води његовом умножавању.

Наравно, имајући у виду несавршеност људске природе и човекову „осуђеност“ на слободу, а тиме и на могућност погрешног избора, треба имати знање о томе да свака почињена грешка није зло, већ само оно поступање које за своју побуду има *злу намеру*. Ако направимо ту дистинкцију нећемо све слабости, грешке и недостатке проглашавати делом зле воље, већ делом недовршености човекове душе која на сву срећу познаје и путеве свог избављења. Њено напредовање подразумева јасну свест о две ствари. Прво, о томе да је преображај увек лични и да води кроз многа искушења. И друго, да наше настојање да се супротставимо рђавом код другог, треба да буде прожето свешћу о томе да смо и сами подложни сагрешењу, јер, *само промишљајући сопствене пориве и промашаје, стичемо способност да то препознамо и код другог, без предрасуда и одбацивања унапред.*

У другом поглављу *Дијалог као стваралачка неопходност*, проф. Стојановић, способност за дијалог одређује као *спремност за непрестано напредовање у несебичности* којом се изражава присуство креативне динамике и стваралачког опредељења за отворене међуљудске односе. То је унутрашњи процес којим човек стиче стварну моћ јер постаје способан да разборито влада собом и да превладава стање у коме се степен остварене слободе мери задобијеном влашћу над другим. Такав дијалогски процес води сталном узрастању и усавршавању, јер за своју претпоставку има унутрашњу будност, суочавање и борбу са собом, којом се побеђује несигурност и страх и постаје спреман за прихватање другог. То је енергија којом се различитост прихвата као животна стварност и која се открива као велики стваралачки потенцијал.

У поглављу *Стваралачка одговорност у дијалогу*, аутор разматра ниво сазнајне и моралне свести која је оспособљена да дијалог доживљава као стваралачку неопходност у којој се саговорник прихвата као одговоран актер у комуницирању. У том контексту он узима у обзир чињеницу да су све стваралачке релације међусобно условљене, да су стваралачка достигнућа различита и да се због тога не сме инсистирати само на једном стваралачком чину. Управо, вишеструка динамика деловања јесте основа на којој почива стваралачка пуноћа. Одговорност искључује наметање било каквог захтева другом за прихватање туђег става. Она не познаје никакво изнуђивање или наговарање, већ слободно допуштање другом да изрази храброст у мишљењу и поступању. Аутор има у виду склоност људи ка дволичности која је на делу онда када се одустане од искреног дијалога, када се другом ласка да би се

задобила похвала за себе и похранила саможивост. Такво понашање увек доводи свог актера у поданичко стање, које га посредством страха лишава одговорности, а тиме и спречава у стварном духовном напредовању.

У поглављу *Дијалог као пут остварења слободне личности*, проф. Стојановић открива колико учешће у комуникацији може допринети успостављању личног идентитета а колико одустајање од дијалога може довести до разградње личности. Свако отуђење од колективитета нужно води несигурности, затварању и себичности. Гледање на другог као на потенцијалну опасност која прети опстанку, води одустајању једних од других, које у крајњем прераста у одустајање од самих себе. Тиме се обесмишљавају људски односи, дух колективитета и заједништва. Зато треба развити склоност ка препознавању скривеног добра у другом и то не само према сродницима, већ према свим саговорницима. Из такве склоности развија се осетљивост за другог, солидарност са другим, а то је добра морална основа за развој властитог достојанства.

У последњем поглављу *Дијалог као стална прогресија добра*, аутор полази од става да дијалог захтева да сваки саговорник сачува своју припадност и без оптерећења промишља своје порекло. Тада је спреман да пође према другом из сопствених дубина а не са површине бића. Препознавању недостатака код других увек треба да претходи сагледавање властитих слабости, да бисмо ослобођени сујете и самољубља, могли искрено да помогнемо другом. Пут ка томе води кроз сазнање да другог не можемо мењати, али му можемо помоћи нашом искреном љубављу, добром вољом и добром намером да направи корак ка себи, да оствари унутрашњи дијалог са собом и да кроз *разборито ћутање* сагледа своју унутрашњост. Стално оспособљавање себе за дијалог подразумева ненаметање својих ставова саговорнику и искључује било који облик насиља, јер добро које излази из домена племенитог чињења престаје да буде добро и претвара се у своју супротност. Тек чином самосагледавања, човек постаје спреман да неоптерећено, без маске и са поверењем приступи дијалогу са другим, којим уједно постаје могуће и његово напредовање ка човечности.

Оно што овом делу даје посебну вредност, поред сазнајне, јесте лични печат ауторове моралне сензибилности која се читује у његовој ненаметљивој, искреној људској бризи за другог.